

MEDIJSKA STRATEGIJA

Tokom analiziranja objava koje se odnose na Rome u svim dnevnim novinama i periodičnim izdanjima od 2003. do 2012. godine (obuhvaćena su izdanja koja se distribuiraju na nacionalnom i lokalnom nivou), primećeni su različiti pristupi medija diskriminaciji generalno, a posebno diskriminaciji prema Romima. U periodu od 2003. do 2007. mediji pridaju manju pažnju temama u vezi sa ovom nacionalnom manjinom i ne ukazuju na diskriminaciju u punoj meri, dok se u kasnijim godinama, posebno u 2009. godini, može primetiti znatno veći broj tekstova o Romima. U periodu od 2010. do 2012. objavljeno je mnogo više afirmativnih tekstova (različiti vidovi inkluzije, posebno u oblasti obrazovanja, kulturnog života i slično), a i sami mediji su manje diskriminirali romsku nacionalnu manjinu. Ova tvrdnja se posebno odnosi na reportaže o stanovanju ili siromaštvu generalno, koje su obilovale stereotipima o Romima, poput: "romska deca su bosonoga i musava i uvek traže novac", žive "na gomilama đubreta". Dominantne teme o kojima novine pišu tokom proteklih 10 godina su stanovanje, obrazovanje, zdravstvo, siromaštvo i diskriminacija, a posebno slučajevi ugrožavanja bezbednosti pripadnika romske nacionalne manjine.

Prema istraživanju koje je rađeno za potrebe ovog projekta u januaru 2013. godine, 51% građana smatra da poseduje dovoljno informacija o životu Roma, 48% da mediji neutralno izveštavaju o temama u vezi sa Romima, dok podjednak broj - po 20% anketiranih smatra da mediji Rome tretiraju u pozitivnom, odnosno u negativnom svetlu. Svaki drugi ispitanik je uveren da mediji veoma mnogo mogu da utiču na poboljšanje položaja Roma u Srbiji, dok još 27% ispitanika medijski uticaj ocenjuje kao osrednji. Uticaj medija na mišljenje građana o diskriminaciji romske nacionalne manjine ogleđa se i u drugim istraživanjima. Može se konstatovati da je promena tona u izveštajima, posebno od 2010. godine u direktnoj korelaciji sa rezultatima dobijenim u istraživanju javnog mnjenja iz decembra 2012. (CeSID, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, UNDP – Istraživanje javnog mnjenja „Odnos građana prema diskriminaciji u Srbiji“). U 2009. najviše izveštaja (u kojima su mediji često i sami diskriminirali Rome) odnosilo se na problem raseljavanja neformalnih naselja i te godine je čak 50% građana navodilo Rome kao najdiskriminiraniju grupu u Srbiji, tekstovi u 2010. godini već imaju drugačiji ton, što rezultira time da navedeno stanovište zastupa 45% građana. U 2012, gde se najveći broj objava ispunjava novinarske kodekse, 38% građana smatra da su Romi diskriminirani.

Imajući u vidu uticaj koji mediji imaju na mišljenje javnog mnjenja, veoma je važno da predstavnici romske zajednice na adekvatan način sarađuju sa medijima i u direktnoj komunikaciji sa predstavnicima medijskih kuća ukazuju na različite vidove diskriminacije kojima su, prilikom izveštavanja izloženi i najčešće propuste koji se čine tokom izveštavanja. Stereotipno izveštavanje, koje je prisutno u medijima stvara lošu sliku o romskoj zajednici i dodatno otežava njeno uspešno uključanje društvo.

Najčešći propusti štampanih medija u izveštavanju na koje treba ukazati

Oprema teksta

Analiziranjem svih medijskih objava, uočeno je da u opremi teksta (nadnaslov, naslov i podnaslov), autori bespotrebno ističu nacionalnu pripadnost aktera nekog događaja, ukoliko je romske nacionalnosti, a posebno često u negativnoj konotaciji, poput *Rom upucao mladića* ili *Krvavi pir bolesnog ciganskog kralja*. Imajući u vidu važnost i uočljivost opreme teksta, veoma je bitno u intenzivnoj komunikaciji sa medijima objasniti štetnost ovakve prakse.

Bespotrebno isticanje nacionalne pripadnosti

Učestala praksa koju je neophodno sprečiti je i isticanje nacionalne pripadnosti počinioca krivičnog dela ili učesnika u saobraćajnoj nezgodi, ukoliko je romske nacionalnosti. Ukoliko novinar ima tu dilemu, najbolje je postaviti pitanje da li bi taj podatak bio značajan da je reč o pripadniku neke druge manjinske zajednice ili većinskog naroda. U izveštajima se zato često može pronaći informacija poput ove da je „na pešačkom prelazu povređen N.N, *inače romske nacionalnosti*“, što ni u kojem slučaju nije relevantna i potrebna informacija. Da je u saobraćajnoj nezgodi učestvovao pripadnik većinskog naroda, ni jedan medij ne bi istakao informaciju da je „na pešačkom prelazu povređen N.N, *inače srpske nacionalnosti*“. Takođe, bilo je primera gde mediji citiraju svedoke koji opisuju počinioca krivičnog dela. Kako bi policija imala što više informacija, navođeno je da je počilac npr. visok 180cm, obučen u određenu vrstu odeće i romske nacionalnosti. U tom slučaju bolje navesti da je npr. napadač tamnije puti (korišćenje prideva *garav* je takođe neprihvatljivo, što se često moglo pročitati u analiziranim tekstovima). Poseban problem koji je uočen je otkrivanje identiteta maloletnih lica ukoliko su romske nacionalnosti, kada se bez bilo kakvog razloga navodi puno ime i prezime npr. povređenog deteta. Takođe, medije treba edukovati da nije potrebno izveštavati o lokalnim događajima samo zato što je u pitanju neka vrsta sukoba između Roma i većinskog naroda. Na taj način se sprečava izazivanje međunacionalnih sukoba i ugrožavanje bezbednosti čitavog romskog stanovništva na određenom području (primer: više medija sa nacionalnom pokrivenošću izveštavalo je o incidentu u kojem je romski mladić udario srpskog u malom mestu u Vojvodini, a posledica tuče bio je jedino hematoma na oku; takođe više medija tada je prenelo izjavu da u tom mestu „žive agresivni Romi“, što je takođe diskriminacija). Ovaj princip posebno je značajan prilikom izveštavanja o slučajevima ubistava, ukoliko su ubica i žrtva različite nacionalne pripadnosti (posebno ako se sumnja da je ubica Rom), pošto se i to može protumačiti kao poziv na nasilje (u analizi medija opisano je više takvih slučajeva, poput ubistva u selu Jabuka i međuetničkih sukoba koji su zatim nastali) i posebno treba izbegavati prideve surovo i brutalno, koji su često upotrebljavani u opisu ubistva kada su Romi počinioci.

Izuzetno je važno izbeći svrstavanje počilaca zločina prema nacionalnoj pripadnosti i plasiranje informacija koje bi neke grupe, poput skinhedsa, mogle protumačiti kao poziv na linč. Tako se Romi, u celini, štite od moguće odmazde i preveniraju se događaji poput ubistva dečaka Dušana Jovanovića 1997. godine, koje se desio kao posledica klime u društvu i samo zato što je žrtva bila romske nacionalnosti.

Pisanje senzacionalističkih reportaža

Prilikom pisanja reportaža treba izbeći senzacionalistički pristup, odnosno diskriminatorno prikazivanje Roma, njihovog životnog stila i naseobina, kao zaostalih građana zemalja u razvoju, a posebno u nameri

zabavljanja čitalaca. Takvom negativnom utisku posebno doprinose bizarni detalji, kojima ovakav tip tekstova obiluje. Na primer, opisivanje kako Romi kolju žrtveno jagnje na Dorćolu (u centru Beograda) povodom praznika ili kako je devojčica romske nacionalnosti reporter dao marmeladu, a ona je u nedostatku pribora za jelo (koji, prema istom autoru, nije osposobljena da koristi), otkinula grančicu i upotrebila je umesto kašike. Najčešći su opisi teških uslova života (kao što je prethodno navedeno – deca koja su bosa usred zime, loše obučena ili žive “na gomili đubreta”), prikazivanje čitavog naroda u negativnom svetlu (“Romi uglavnom prose”), počinjanje reportaže opisom ulaska u naselje, kada romsko dete reporteru “obavezno” traži novac i cigarete ili citatima nepravilnog govora i ostalim elementima koji, prema mišljenju autora, mogu učiniti tekst atraktivnijim čitaocima. Ovakav način pisanja samo produbljuje etničku distancu, utvrđuje predrasude i dodatno stvara lošu sliku o čitavoj romskoj zajednici u Srbiji.

Govor mržnje

Prema istraživanjima, romska nacionalna manjina u Srbiji izložena je otvorenom, veoma prisutnom i rasprostranjenom govoru mržnje, kao i čestim napadima. Svaka analiza položaja pripadnika romske zajednice u pojedinim oblastima, ukazuje na činjenicu da se i dalje radi o veoma diskriminisanoj kategoriji lica.

U određenim situacijama, uglavnom nastalim kao posledica klime u društvu, mediji u izjavama građana (anketama) tolerišu govor mržnje, tretirajući takav vid izražavanja kao “pravo na slobodno mišljenje”. Tako se u anketama mogu pročitati čak i uvrede na račun romske nacionalne manjine. Mediji u najvećoj u svim ostalim slučajevima ipak osuđuju govor mržnje, ali u određenim situacijama treba ukazati na posledice objavljivanja/prenošenja neodmerenih izjava, odnosno bitno je naglasiti da nije dovoljno da se međuetnička netrpeljivost ne propagira, već da mora da se u potpunosti izbegava u medijima.

Mediji su tokom svih deset godina intenzivno pratili svaki događaj u kojem je kao posledica međuetničkog sukoba ili diskriminacije na bilo koji način povređen pripadnik/pripadnica romske nacionalne zajednice i u tim slučajevima je ukazivano na koje sve teškoće Romi u Srbiji nailaze. Jako je važno ostvariti redovnu saradnju predstavnika Roma sa medijima, kako bi o toj vrsti problema izveštavali i van tragičnih događaja i na taj način ih prevenirali. Zato je izuzetno bitno edukovati predstavnike romske zajednice da prepoznaju u kojim se sve oblicima diskriminacija prema njihovoj zajednici pojavljuje u medijima, kao i da budu izvori medijima za primere dobre prakse i da upućuju na načine na koje je neophodno izveštavati. Takođe, važno je i da mediji pokažu interes za svakodnevnu komunikaciju sa predstavnicima romske zajednice i da partnerski grade sliku o Romima u društvu.